

**ROLUL INVESTIȚIILOR STRĂINE
DIRECTE ÎN CONTEXTUL OBLIGATIVITĂȚII
ÎNDEPLINIRII CRITERIILOR DE
CONVERGENȚĂ**

dr. Mihail Vincențiu IVAN *
dr. Viorela IACOVOIU **

Rezumat

Unul dintre avantajele integrării îl reprezintă creșterea gradului de deschidere a economiei către restul lumii, cu efecte benefice asupra fluxurilor de investiții străine directe receptate, fluxurilor bilaterale de forță de muncă, productivității muncii etc.. În acest context, bazându-ne pe analizele prezentate în lucrarea de față, apreciem că economia românească va atrage fluxuri mai mari de investiții străine directe, fluxuri ce vor accelera, la rândul lor, prin efecte de antrenare, procesul de integrare europeană.

Abstract:

One of the advantages of integration is the increased openness of the economy to the outer world, with beneficial effects on the flow of received direct foreign investments, bilateral flows of workforce, work productivity, etc. Within this context, as shown by the analyses presented in this paper, we estimate that the Romanian economy will draw higher inflows of foreign direct investments which will accelerate, by driving effects, the process of European integration.

Cuvinte cheie: investiție străină directă, convergență, creștere economică, deficit bugetar, inflație.

* Cercetător Științific gr. III – CCFM,

** UPG Poiești, Facultatea de Științe Economice

Cod JEL: O₅₇

Considerații generale – convergența nominală și reală

Tratatul de la Maastricht stabilește că unul dintre scopurile principale ale Uniunii Europene este acela de a *“promova progresul social și economic și un nivel înalt de ocupare profesională, precum și de a atinge o dezvoltare echilibrată și durabilă, în special prin crearea unui spațiu interior fără frontiere, prin consolidarea coeziunii economice și sociale și prin crearea unei uniuni economice și monetare...”*. Într-o astfel de comunitate populația va beneficia de aceleași avantaje, indiferent de locul unde trăiește și muncește.

Deci, scopul modelului european îl reprezintă construcția unei comunități unitare în care fiecare parte este din punct de vedere funcțional, perfect adaptată întregului, fiind capabilă, astfel, să adopte comportamentul nucleului comunitar. Drept urmare, finalitatea integrării europene o constituie adaptarea economiei la standardele nucleului performant (UE-15) prin procese de convergență și coeziune economică și socială.

În esență, convergența presupune reducerea decalajelor existente între diversele țări ale Uniunii Europene, la nivel economic, politic și social. În consecință, creșterea economică, stabilitatea și coeziunea socială sunt procese complementare ale modelului european, întrucât o creștere economică accentuată, susținută și durabilă are la bază politici macroeconomice și de coeziune bine concepute, în timp ce un ritm înalt de creștere economică generează stabilitate și coeziune socială pe termen lung. În concluzie, pilonul fundamental al sustenabilității modelului european bazat pe coeziune economică și socială îl reprezintă creșterea economică rapidă.

Din punct de vedere economic, pentru realizarea convergenței reale este necesar ca țările sărace să înregistreze rate de creștere superioare celor din țările bogate, pentru a putea reduce diferențialul de venituri dintre ele. Indicatorul cel mai utilizat pentru măsurarea acestui concept îl reprezintă PIB(produsul intern brut) pe locuitor, exprimat în paritatea puterii de cumpărare (PPC).

În același timp, Tratatul de la Maastricht condiționează participarea la Uniunea Economică și Monetară (UEM) de îndeplinirea următoarelor criterii de convergență nominală:

- rata inflației statelor membre nu trebuie să se situeze cu mai mult de 1,5% peste media ratelor inflației primelor trei state cu cele mai joase nivele;

- rata dobânzii pe termen lung trebuie menținută în marja de variație de $\pm 2\%$ față de media ratelor dobânzii pe termen lung ale aceluiași trei state;
- cursul de schimb al monedelor naționale trebuie să se mențină în marja de fluctuație convenită prin mecanismul ratelor de schimb din cadrul SME în ultimii doi ani anteriori datei de intrare în UEM;
- datoria publică nu trebuie să depășească nivelul de 60% din PIB în prețuri curente;
- deficitul bugetar nu trebuie să depășească nivelul de 3% din PIB în prețuri curente.

În concluzie, convergența nominală presupune atingerea unor ținte (indicatori) care reflectă criteriile stabilite potrivit imperativelor momentului istoric.

Rolul potențial al investițiilor străine directe

Problematica influențelor investițiilor străine directe (ISD) asupra țării gazdă este nu numai delicată, dar și interpretabilă, datorită atât diversității efectelor posibile cât și potențialității generării de efecte benefice sau negative în funcție de caracteristicile fluxurilor de ISD și condițiile concrete existente în economia receptoare. Astfel, practica a demonstrat că țările dezvoltate, în calitate de principale receptoare de ISD, obțin beneficii semnificativ mai mari decât cele în curs de dezvoltare, ceea ce justifică rezerva specialiștilor în a judeca apriori caracterul negativ sau benefic al fluxurilor de investiții străine directe receptate de o anumită țară.

Din punct de vedere conceptual, *implicațiile pozitive* la nivel macroeconomic se referă, în principal, la următoarele aspecte:

□ *susține creșterea economică*, fapt ce se realizează diferențiat, funcție de forma pe care o îmbracă investiția străină directă. În cazul unei investiții „pe loc gol” creșterea economică se datorează creării unei noi capacități de producție, locurilor de muncă suplimentare, apariției unui nou consumator și plătitor de taxe. În cazul participării la privatizare, efectele pozitive apar în situația eficientizării activității agentului economic și creșterii competitivității acestuia, permițând supraviețuirea pe termen lung a întreprinderii privatizate;

□ *stimulează investițiile interne* întrucât producătorii autohtoni vor fi interesați în creșterea eficienței activității și în îmbunătățirea calității output-urilor, fie pentru a face față concurenței datorată prezenței

investitorilor străini în sectorul de activitate respectiv, fie pentru a dobândi calitatea de furnizori ai investitorului străin. În plus, firmele locale pot dobândi acces la canalele de distribuție ale investitorului străin, caz în care vor fi interesate în creșterea producției și a calității bunurilor realizate;

□ *sprijină restructurarea și privatizarea*, aspect care prezintă o importanță deosebită în cazul statelor central și est europene, în special în cazul firmelor care necesită un volum mare de capital și capacitatea de a reorganiza și eficientiza activitatea. Astfel, investitorii străini pot contribui nu numai cu resursele financiare necesare privatizării, în măsura în care efectuează ulterior investiții în vederea eficientizării rapide a activității firmei;

□ *susțin creșterea investițiilor de capital*, datorită accesului investitorilor străini la sursele externe de capital. În cazul în care piețele locale de capital nu dispun de resurse financiare pentru finanțarea unor proiecte importante, investițiile străine pot acoperi acest deficit deoarece reprezintă o sursă directă de capital străin. Astfel, pot avea *efecte pozitive asupra balanței de plăți externe*, prin *finanțarea deficitului de cont curent*;

□ *generează efecte pozitive asupra balanței comerciale*, dacă investitorul direct produce prioritar pentru export sau în cazul producției destinate pieței interne care substituie importurile;

□ *susțin creșterea veniturilor la bugetul statului* datorită apariției de noi contribuabili în economia țării gazdă. Chiar și în cazul în care se acordă anumite stimulente fiscale, veniturile bugetare cresc ca urmare a creșterii încasărilor din impozitele pe salarii;

□ prin contribuțiile pozitive mai sus menționate susțin *îmbunătățirea standardului de viață*. Acesta este cel mai important efect al investițiilor străine resimțit în mod direct de către consumatorii locali. În esență, standardul de viață crește prin reducerea prețurilor bunurilor și serviciilor ca urmare a accentuării concurenței prin pătrunderea pe piață a noi firme. Astfel, consumatorii locali vor beneficia nu numai de prețuri mai reduse la majoritatea produselor și serviciilor, dar și de o gamă mai diversificată de produse, pe măsură ce firmele străine intră în țara gazdă;

Deși investițiile străine directe pot genera o serie de efecte pozitive la nivelul țării de implantare, nu este exclusă posibilitatea apariției unui *impact negativ*, atât la nivel macroeconomic, cât și la nivel sectorial.

O parte dintre aceste *efecte negative* sunt *inerente* și se manifestă, în general, *pe termen scurt*, apariția lor fiind strâns legată de implementarea investiției și/sau eficientizarea acesteia, ca de exemplu:

□ *creșterea importurilor*, reflectată negativ asupra soldului balanței comerciale, se datorează importului de mașini și utilaje finanțat de investitorul străin, fără de care implementarea investiției nu ar fi posibilă. Pe termen lung, în măsura în care rețehnologizarea activității se concretizează în creșterea productivității și a competitivității, se poate înregistra o diminuare a deficitului comercial, în principal, atunci când investitorul străin este orientat preponderent către export sau substituirea importurilor;

□ *creșterea șomajului* în urma restructurării întreprinderilor privatizate cu scopul eficientizării rapide a activității. Este evident că, în acest caz, se poate înregistra o reducere a numărului locurilor de muncă în întreprinderile privatizate. Pe termen lung, acest dezavantaj este nesemnificativ în situația în care întreprinderile restructurate beneficiază de creșterea eficienței și competitivității activității, caz în care, prin efecte de antrenare, pot genera noi locuri de muncă (prin dezvoltarea unor activități aflate în amonte sau în aval);

□ *impact negativ asupra bugetului*, cauzat, pe de o parte, de facilitățile fiscale acordate investitorilor străini (politica de stimulente), facilități care au ca efect imediat reducerea veniturilor bugetare. Pe de altă parte, creșterea numărului șomerilor, ca urmare a privatizării și restructurării întreprinderilor de stat, generează cheltuieli suplimentare la buget, întrucât forța de muncă disponibilizată de sectoarele restructurate nu este imediat absorbită de activitățile aflate în dezvoltare. Pe termen lung, pe măsură ce investițiile realizate ajung la maturitate, se poate înregistra o creștere a veniturilor la bugetul statului datorită impozitelor și taxelor plătite de noii contribuabili (firme și salariați).

Pe lângă aceste efecte negative, inerente pe termen scurt, ISD pot avea un *impact negativ de durată*, în special în acele țări care nu dispun de o politică economică clară și coerentă. De exemplu, într-o economie în care au efectuat investiții un număr de societăți transnaționale este foarte puțin probabil ca optimul fiecărei ST în parte să coincidă cu optimul economiei țării receptoare și, mai ales, ca rezultanta acestor decizii luate de societăți diverse, din domenii diverse, să corespundă optimului de ansamblu al economiei țării gazdă. În aceste condiții, chiar dacă toți actorii implicați ar fi de bună

credință, în lipsa unei politici economice clare, țara în cauză se poate confrunta cu distorsiuni economice în urma acțiunii investitorilor străini. O altă situație posibilă este cea a investitorului străin care achiziționează o poziție de monopol, ceea ce îi va oferi acestuia avantaje sub forma câștigurilor suplimentare, dar va genera efecte sociale și economice mai accentuate negative decât cele înregistrate în cazul monopolurilor de stat. Dacă această poziție de monopol este completată de existența unor măsuri protecționiste, atunci efectele negative (sociale, economice, asupra mediului etc.) se amplifică (Bonciu&Dinu, 2002, p.58,59).

În acest sens, studiile efectuate arată că, urmare a lipsei sau slăbiciunilor politicilor din domeniul angajării, concurenței, falimentului etc., autoritățile din majoritatea țărilor central și est europene au încercat să obțină de la investitorii străini angajamente suplimentare cu privire la viitorul investiției și numărul de salariați (Hunya&Kalotay, 2000, p.60). Cu toate acestea, practica a demonstrat că nu toate angajamentele asumate au fost onorate, existând situații în care investitorii străini nu au respectat contractele încheiate cu autoritățile naționale/locale, ceea ce a generat efecte sociale și economice negative.

În concluzie, impactul investițiilor străine directe asupra economiei țării gazdă este diferit de la o țară la alta, în funcție de condițiile concrete existente la nivel economic, social și politic și de gradul de pătrundere a capitalului străin.

Plecând de la această idee, în continuare, vom evidenția implicarea capitalului străin în economiile central și est europene având în vedere nivelul indicelui de transnaționalitate.

Indicele de transnaționalitate

Indicatorul care reflectă cel mai bine implicarea capitalului străin în economia țării gazdă este indicele de transnaționalitate, calculat de UNCTAD ca medie aritmetică simplă a valorilor înregistrate de următorii indicatori:

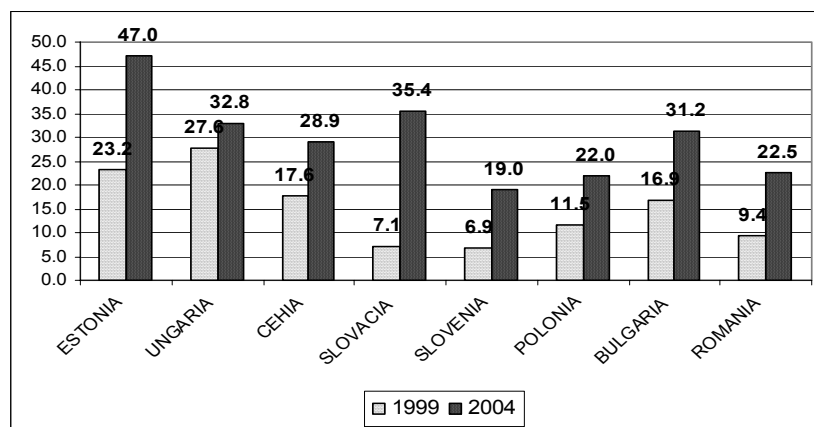
- ponderea stocului de ISD în PIB;
- fluxurile anuale de ISD ca procentaj din FBCF;
- valoarea adăugată a filialelor străine ca pondere în PIB;
- ponderea angajaților filialelor străine în populația ocupată.

Datele empirice cu privire la valorile indicelui de transnaționalitate pentru țările central și est europene în anul 2004, comparativ cu anul 1999, evidențiază decalajele accentuate existente sub raportul

gradului de implicare a investițiilor străine directe în statele central și est europene (fig.1).

Figura nr. 1

Indicele de transnaționalitate, 2004 față de 1999

Sursa: UNCTAD, World Investment Report 2002 și 2007 (p.13)

Astfel, la nivelul anului 1999, pe primele poziții se situează Ungaria (27,6) și Estonia (23,2), state care au demarat procesul de privatizare încă din anul 1989, în timp ce România ocupă locul 6 (9,4), fiind devansată de majoritatea țărilor analizate, cu excepția Slovaciei și Sloveniei.

În anul 2004, față de 1999, se remarcă o creștere semnificativă a nivelului indicelui de transnaționalitate în cazul Slovaciei (cu 28,3), Estoniei (cu 23,8) și Bulgariei (cu 14,3), concomitent cu îmbunătățirea situației și în celelalte țări din Europa Centrală și de Est (ECE).

Aceste evoluții s-au reflectat în modificarea ierarhiei, astfel încât pe primele locuri se situează Estonia, Slovacia, Ungaria și Bulgaria, urmate la mică distanță de Cehia, în timp ce România (22,5), Polonia (22,0) și Slovenia (19,0) ocupă ultimele poziții.

Așadar, la nivelul anului 2004, cu excepția României, Poloniei și Sloveniei, țările central și est europene analizate se înscriu în categoria statelor „câștigătoare”, beneficiind de o implicare semnificativă a capitalului străin în economie, fluxurile de ISD receptate reflectându-se semnificativ asupra produsului intern brut

(PIB), formării brute a capitalului fix (FBCF), valorii adăugate și ocupării forței de muncă.

Drept urmare, pentru o mai bună fundamentare a rolului ISD în atingerea țintelor de convergență nominală vom grupa cele opt state din ECE supuse analizei în *două categorii*, și anume:

- țări care au beneficiat de implicarea semnificativă a ISD în economie, respectiv *Estonia, Ungaria, Slovacia, Cehia și Bulgaria (ISDS)*;
- țări în care implicarea capitalului străin în economie a fost relativ redusă, respectiv *Polonia, Slovenia și România (ISDNS)*

Analize comparative

Plecând de la efectele potențiale ale ISD asupra economiilor de implantare, anterior prezentate, precum și de la gruparea statelor central și est europene funcție de gradul de pătrundere a capitalului străin, în continuare, ne propunem să prezentăm câteva analize comparative care urmăresc evidențierea rolului investițiilor străine directe în atingerea țintelor de convergență nominală. În acest sens, vom analiza evoluția unor indicatori economici reprezentativi, respectiv *rata de creștere a PIB real, soldul bugetar și rata inflației*, pentru perioada 2000-2007, în strânsă corelație cu nivelul de implicare al ISD în economia gazdă.

Relația ISD – creștere economică

Relația bidirecțională dintre investițiile străine directe și creșterea economică se datorează pe de o parte, impactului acestora asupra mediului economic din fiecare țară și, pe de altă parte, influențelor pozitive pe care creșterea economică susținută și durabilă le are asupra fluxurilor de capital străin receptate. Potrivit specialiștilor în domeniu, pentru o țară dată, perioadele de creștere economică intensă sunt caracterizate prin atragerea unor fluxuri importante de investiții străine directe (Lipsey, 2000, p.72). În același timp, investițiile (autohtone și străine) reprezintă un factor esențial al creșterii economice, modelele elaborate în acest sens (cel mai cunoscut fiind cel al lui R.F.Harrod) reflectând legătura funcțională reală dintre rata acumulării și ritmul de creștere a venitului național, mijlocită de coeficientul capitalului.

Impactul pozitiv potențial al ISD atrase într-o anumită țară asupra creșterii economice a acesteia trebuie privit și prin prisma redistribuirii

PIB al țării de implantare în interesul ST investitoare. Astfel, pe fondul globalizării accentuate, susținute de internaționalizarea și diversificarea producției, ST realizează în străinătate valori adăugate mai mari decât în țara de origine, ca urmare a costurilor de producție mai reduse. Drept urmare, la același preț de vânzare al produselor realizate, valoarea adăugată a producției realizate în străinătate include un profit mai mare decât cel obținut în țările de origine ale ST, astfel încât, prin ISD efectuate, aceste companii sunt un factor de redistribuire a PIB din țările gazdă.

Datele empirice cu privire la țările din Europa Centrală și de Est supuse analizei permit evidențierea unor tendințe principale în evoluția acestora începând cu anul 2000 (tab.1).

Tabelul nr.1
Rata de creștere a PIB real, 2000-2007 (procente)

Țara	Rata de creștere a PIB real (%)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006e	2007p
Cehia	3.6	2.5	1.9	3.6	4.2	6	5.3	4.7
Estonia	10.8	7.7	8	7.1	8.1	10.5	8.9	7.9
Ungaria	6	4.3	3.8	3.4	5.2	4.1	4.6	4.2
Polonia	4.2	1.1	1.4	3.8	5.3	3.2	4.5	4.6
Slovacia	2.8	3.2	4.1	4.2	5.4	6.1	6.1	6.5
Slovenia	4.1	2.7	3.5	2.7	4.2	3.9	4.3	4.1
Bulgaria	5.4	4.1	4.9	4.5	5.6	5.5	6.0	6.0
România	2.1	5.7	5.1	5.2	8.4	4.1	5.5	5.1

Sursa: raportările statistice EUROSTAT

Majoritatea statelor central și est europene analizate, respectiv Estonia, Ungaria, Slovacia, Bulgaria și România ,au cunoscut o creștere economică accentuată, cu un ritm mediu anual care depășește 4%. Comparativ, Cehia, Slovenia și Polonia au înregistrat în perioada 2000-2007 o creștere economică moderată (ritm mediu anual sub 4%).

Corelând aceste tendințe cu datele referitoare la implicarea investițiilor străine directe în economie putem grupa statele din ECE, funcție de criteriile menționate, în patru mari categorii (tab.2).

Tabelul nr.2

Relația ISD-CREȘTERE ECONOMICĂ pentru statele ECE

		ISDS	ISDNS
Creștere economică accentuată		1 Estonia, Ungaria, Slovacia, Bulgaria	3 România
Creștere economică moderată		2 Cehia	4 Slovenia, Polonia

Așa cum reiese din tabelul de mai sus, în unele state central și est europene investițiile străine atrase au contribuit semnificativ la creșterea economică, în timp ce în altele influența ISD asupra creșterii economice a fost relativ scăzută.

Astfel, evoluția statelor din *grupa 1* evidențiază cel mai bine relația bidirecțională existentă între ISD receptate și creșterea economică a țării de implantare. În cadrul acestei grupe se detașează Estonia și Ungaria, țări în care intrările semnificative de investiții străine (dețin o pondere în PIB de peste 70%) au generat accentuarea creșterii economice cu influențe pozitive asupra influxurilor de capital străin.

Ca exemplu, începând cu anul 2000, când ISD receptate s-au acumulat în stocuri semnificative, Estonia a înregistrat ritmuri de creștere înalte, respectiv peste 7%. În același timp, economia în creștere a atras fluxuri mai mari de capital străin, astfel încât, la nivelul anului 2006 stocul de ISD atrase reprezintă circa 77% din PIB. Încetinirea ritmului de creștere economică în perioada 2001-2003 s-a datorat în cea mai mare parte declinului economic înregistrat la nivel mondial (creșterea prețului țițeiului, scăderea volumului investițiilor, atacurile teroriste din septembrie 2001 asupra SUA etc.).

O evoluție similară, dar la scară mai redusă, a înregistrat și Ungaria, țară în care fluxurile de ISD acumulate în stocuri semnificative au generat efecte de antrenare, accelerând, astfel, procesul de creștere economică, cu influențe benefice asupra intrărilor de capital străin.

În ceea ce privește România, se remarcă faptul că se situează în *grupa 3* întrucât, deși a cunoscut ritmuri înalte de creștere economică (ritmul mediu anual de creștere a PIB a fost de circa 6%), aceasta nu a fost susținută în aceeași măsură de investiții străine directe. La nivelul anului 2006, ponderea stocului de investiții străine directe în PIB reprezenta circa 34%, valoare situată sub media europeană UE-25 (38%) și semnificativ mai mică decât cea înregistrată în unele

dintre țările noi membre UE (ca de exemplu Estonia, Ungaria, Cehia și Slovacia). Comparativ, în Bulgaria, creșterea economică accentuată a fost susținută într-o măsură semnificativă de investițiile străine directe realizate, influențând, la rândul ei, intrările de ISD, astfel încât, la nivelul anului 2006, acest stat se situează în rândul țărilor din grupa 1.

În consecință, în contextul globalizării și al integrării economice concretizate, în principal, în internaționalizarea producției, investițiile străine directe susțin creșterea economică, într-o măsură mai mare sau mai mică, în funcție de condițiile concrete existente în fiecare țară. În acest sens, cel mai bun exemplu îl constituie economiile central și est europene care, în esență, pot fi încadrate în două categorii:

- economii în care s-a atins masa critică de capital străin capabilă să genereze efecte de antrenare accelerând, astfel, procesul de creștere economică (ca de exemplu Estonia, Ungaria, Cehia, Bulgaria și Slovacia);
- economii în care ritmurile înalte de creștere economică nu au fost susținute în mod semnificativ de investiții străine (ca de exemplu România).

Relația ISD – deficit/excedent bugetar

Un alt efect agregat al investițiilor străine directe este cel asupra bugetului, impact ce se poate manifesta atât sub forma unor contribuții pozitive, cât și negative. În esență, specialiștii consideră că într-o primă fază impactul asupra bugetului este negativ pentru ca ulterior, odată cu dezvoltarea activităților și crearea de noi locuri de muncă, acesta să devină pozitiv.

Așadar, ca și în cazul celorlalte efecte agregate, efectul net al investițiilor străine directe asupra bugetului este dificil de cuantificat, depinzând în bună măsură de condițiile concrete existente în țara gazdă și, în special, de politicile guvernamentale practicate.

Similar analizei anterioare, în continuare, ne propunem să analizăm evoluția soldului bugetar pentru țările central și est europene grupate în funcție de gradul de implicare al ISD în economie, cu scopul de a evidenția corelația existentă între cele două variabile.

În acest sens, vom urmări datele empirice privitoare la excedentul/deficitul bugetar exprimat ca pondere în PIB pentru perioada 2000-2007 (tab.3).

Tabelul nr.3
Evoluția soldului bugetar în perioada 2000-2007 (% în PIB)

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007/ 2000 (+/-)
Bulgaria	-	0,4	-1,0	-0,5	1,4	1,8	3,0	3,4	+750%*
Cehia	-3,7	-5,7	-6,8	-6,6	-3,0	-3,6	-2,7	-1,6	-56,75%
Estonia	-0,2	-0,1	0,4	1,8	1,6	1,8	3,4	2,8	-1500%
Ungaria	-2,9	-4,0	-8,9	-7,2	-6,5	-7,8	-9,2	-5,5	+89,66 %
Polonia	-3,0	-5,1	-5,0	-6,3	-5,7	-4,3	-3,8	-2,0	-33,33%
România	-4,4	-3,5	-2,0	-1,5	-1,2	-1,2	-2,2	-2,5	-43,18%
Slovenia	-3,8	-4	-2,5	-2,7	-2,3	-1,5	-1,2	-0,1	-97,36%
Slovacia	-12,2	-6,5	-8,2	-2,7	-2,4	-2,8	-3,6	-2,2	-81,96%

* - calculat în baza valorii pentru anul 2001

Sursa: raportările statistice EUROSTAT

Datele de mai sus evidențiază următoarele tendințe în evoluția soldului bugetar pentru țările analizate:

① Pe fondul unui trend divergent, deficitul bugetar s-a redus în 2007 față de anul 2000 în Cehia, Polonia, România, Slovenia și Slovacia, în timp ce în Bulgaria se înregistrează o creștere semnificativă a excedentului bugetar. O evoluție spectaculoasă se remarcă în cazul Estoniei care trece de la deficit bugetar în anul 2000 la excedent bugetar la nivelul anului 2007.

② Ungaria este singura țară din CEE care a avut o evoluție negativă, concretizată în adâncirea deficitului bugetar de la 2,9% din PIB, în anul 2000, la 5,5% din PIB în 2007, remarcându-se perioada 2002-2006 când nivelurile înregistrate au fost comparativ mai mari, respectiv între 6,5% și 9,2%.

Corelând aceste tendințe cu datele privind implicarea investițiilor străine directe în economie se desprind trei grupe de state central și est europene (tab.4).

Tabelul nr.4
 Relația ISD – DEFICIT/EXCEDENT BUGETAR pentru țările din
 CEE

	ISDS	ISDNS
Diminuarea deficitului bugetar/Creșterea excedentului bugetar	1 Estonia, Cehia, Slovacia, Bulgaria	3 Slovenia, Polonia România
Accentuarea deficitului bugetar	2 Ungaria	

Trebuie să subliniem că nu avem pretenția de a stabili efectul net al intrărilor de ISD asupra bugetului țării gazdă dată fiind marea diversitate a factorilor care influențează soldul exercițiului bugetar. Ca exemplu, în cazul țărilor central și est europene care au aderat la UE în 2004 efortul bugetar a crescut semnificativ datorită respectării obligațiilor ce decurg din calitatea de membru, respectiv aceea de a contribui la formarea bugetului european. În același timp, țările din ECE noi membre, cât și cele candidate la aderare, au beneficiat de sume importante de la bugetul Uniunii Europene pentru dezvoltarea unor proiecte care s-au realizat cu co-finanțare de la bugetele de stat. De asemenea, rezultatul exercițiului bugetar este influențat și de factori conjuncturali. În acest sens, cel mai bun exemplu îl constituie chiar România, care a suportat o presiune suplimentară asupra bugetului, de exemplu din cauza inundațiilor din ultimii ani. În consecință, există o multitudine de factori care pot influența într-un sens sau altul rezultatul exercițiului bugetar.

Cu toate acestea, datele prezentate demonstrează că odată cu atingerea maturității investițiilor străine directe realizate în statele central și est europene supuse analizei, impactul net asupra bugetului a fost pozitiv și, în unele cazuri, chiar semnificativ, cel mai bun exemplu în acest sens fiind reprezentat de Estonia și Bulgaria.

Apreciem că Ungaria reprezintă un caz particular, adâncirea deficitului bugetar, cu precădere în perioada 2002-2006, fiind datorată în principal politicilor practicate, axate pe o creștere nesustenabilă a cheltuielilor bugetare.

Relația ISD – rata inflației

Unul dintre cele mai importante efecte ale ISD, resimțit direct de către consumatorii locali, îl reprezintă reducerea prețurilor bunurilor și serviciilor cu impact pozitiv asupra standardului de viață al populației autohtone. Prin pătrunderea în economia locală a firmelor străine prețurile scad, ca urmare a accentuării concurenței.

Desigur, în situația în care investitorul străin reușește să acapareze piața și să dețină o poziție de monopol, efectele sociale și economice sunt negative din cauza creșterii prețului bunului sau serviciului respectiv în vederea obținerii unor câștiguri suplimentare.

Exceptând aceste situații extreme, favorizate de cele mai multe ori de slăbiciunile politicilor din domeniul concurenței sau de existența corupției, în general, impactul ISD asupra reducerii prețurilor bunurilor și serviciilor în țara gazdă este semnificativ. În acest sens, studiile efectuate cu privire la țările din ECE au evidențiat faptul că, în aproape toate cazurile cercetate, consumatorii locali au ajuns să beneficieze de prețuri mai mici la produse sau de o mai mare diversitate a acestora, pe măsură ce firmele străine au pătruns în țara respectivă, întrucât majoritatea ST care au investit în această regiune au urmărit, cu preponderență, pătrunderea pe piețele locale pentru a-și vinde produsele. Exemple în acest sens sunt nenumărate, existând o multitudine de mari ST din diverse domenii de activitate care și-au deschis filiale atât în ECE, cât și în țările în curs de dezvoltare din America de Sud sau Asia (Metro, Carrefour, McDonald's, Citibank, Vodafone, majoritatea producătorilor de autoturisme etc.). În această situație, principalele efecte pozitive sunt legate de reducerea prețurilor bunurilor și serviciilor, simțită de consumatorii locali, și, într-o măsură mai redusă, de cele care sunt în beneficiul forței de muncă autohtone (crearea de noi locuri de muncă, creșterea remunerării și pregătirii personalului angajat în aceste activități).

Pentru a evidenția corelația existentă între intrările de capital străin și rata inflației, vom analiza evoluția prețurilor bunurilor și serviciilor în cele opt state care au aderat la Uniunea Europeană în 2004 (UE-8), precum și în România și Bulgaria, pentru perioada cuprinsă între anul 2000 și anul anterior integrării în Uniunea Europeană (2003 pentru UE-8, respectiv 2006 în cazul României și Bulgariei).

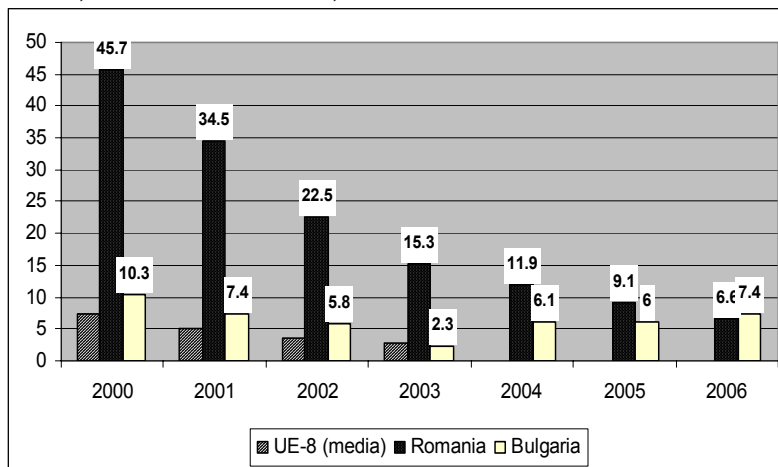
Am recurs la această abordare pentru a diminua, pe cât posibil, influențele celorlalți factori asupra indicelui prețurilor de consum (IPC), influențe datorate particularităților statelor analizate. În primul

rând, schimbările revoluționare din perioada 1989-1990 au generat în această regiune crize economice fără precedent urmate de accentuarea inflației, care a avut durate și intensități diferite de la o țară la alta. Cu toate acestea, la nivelul anului 2000, în toate statele supuse analizei fenomenul inflaționist era ținut sub control. În al doilea rând, odată cu integrarea europeană, indicii prețurilor de consum mediu al UE-8 a înregistrat o explozie, rata inflației crescând semnificativ în majoritatea noilor țări membre (în medie de la 2,8% la 4,3%). Creșteri accelerate ale ratei inflației au fost înregistrate în Estonia (de la 3% în 2004 la 6,7% în 2007), Lituania (de la 1,2% la 5,8%) și Ungaria (de la 6,8% la 7,9%) , principalele cauze fiind: alinierea prețurilor la unele bunuri de consum și servicii, creșterea taxelor și impozitelor impusă de calitatea de membru al Uniunii Europene și efectul Ballassa-Samuleson.

Din analiza datelor empirice referitoare la evoluția ratei inflației, măsurată prin IPC, se remarcă tendința pozitivă, deși pe un trend divergent în cazul Bulgariei, înregistrată la nivelul tuturor statelor central și est europene vizate (fig.2.).

Figura nr. 2

Evoluția ratei medii a inflației în CEE, 2000-2006 (procente)

Sursa: Eurostat

Așadar, față de anul 2000, în anul 2003 pentru UE-8 și respectiv 2006 pentru România și Bulgaria, s-a înregistrat o reducere a

prețurilor bunurilor de consum. Desigur, această evoluție favorabilă nu se datorează numai pătrunderii firmelor străine pe piețele locale, ci acțiunii conjugate a unei multitudini de factori. Cu toate acestea, prin accentuarea concurenței, investițiile străine directe atrase în statele central și est europene au contribuit la reducerea prețurilor bunurilor și serviciilor, cu efecte benefice la nivelul consumatorilor locali al căror standard de viață s-a îmbunătățit.

Previziuni la nivelul României

Vom începe acest demers prin a sublinia faptul că, în perioada preaderării la Uniunea Europeană, perioadă caracterizată de stabilitate macroeconomică și îmbunătățirea cadrului legislativ și instituțional reflectate în creșterea potențialului României de atragere a investitorilor străini, se remarcă câteva evoluții favorabile sub aspectul dinamicii și structurii influxurilor de investiții străine directe.

În primul rând, începând cu anul 2001, intrările anuale de ISD s-au înscris pe un trend ascendent cu creșteri semnificative în ultimii trei ani premergători integrării europene când se înregistrează valori de peste cinci ori mai mari decât în 2001. Această tendință s-a menținut și după integrarea în Uniunea Europeană, fluxurile de ISD receptate atingând în anul 2007 un nivel record, respectiv 7.076 milioane euro, iar în primul semestru al anului 2008 se constată o dublare a intrărilor de capital străin (4.758 milioane euro) comparativ cu perioada aferentă a anului anterior (2.965 milioane euro). În măsura în care această evoluție pozitivă va continua, este de așteptat ca în anii următori România să acumuleze un stoc de ISD situat la nivelul de peste 40% din PIB, similar situației înregistrate în Bulgaria.

În al doilea rând, o parte din ce în ce mai mare a influxurilor de capital străin s-a îndreptat către dezvoltarea unor afaceri „pe teren gol”, ceea ce creează premisele creșterii impactului pozitiv la nivel economic și social. Apreciem că menținerea și accentuarea acestei tendințe vor depinde, în bună măsură, de acțiunile factorilor de decizie în direcția dezvoltării clusterelor care, așa cum demonstrează atât experiența proprie cât și a celorlalte state central și est europene, antrenează investiții suplimentare, în principal, de tip „greenfield”, pe orizontală sau pe verticală față de domeniul de activitate al firmei achiziționate inițial.

În consecință, în măsura în care rezolvă și elimină cauzele care au generat „rămănerile în urmă” înregistrate până în prezent, România poate atrage fluxuri mai mari de investiții străine directe capabile să

genereze efectele de antrenare dezirabile produse de ISD în economiile unde s-a atins masa critică de capital străin (ca de exemplu Ungaria, Cehia, Slovacia etc.), accelerând, astfel, procesul de convergență reală cu țările Uniunii Europene.

În acest context, creșterea cererii interne (consumului privat), susținută de investiții productive, autohtone și străine, va impulsiona creșterea economică datorită, în principal, creșterii productivității muncii ca urmare a îmbunătățirii calității factorilor de producție existenți.

Așadar, pătrunderea masivă a capitalului străin orientat, într-o mai mare măsură, către activitățile care încorporează un conținut ridicat de resurse locale și, în principal, de tehnologie și cunoștințe, va favoriza ameliorarea calității factorilor de producție existenți și crearea unor factori de producție specializați, similar situației înregistrate în alte state central și est europene care au aderat la Uniunea Europeană la nivelul anului 2004, cu impact pozitiv semnificativ la nivel economic și social.

Propuneri și măsuri

Pe măsură ce fluxuri din ce în ce mai mari de investiții străine directe vor pătrunde în economie, impactul acestora asupra mediului economic și social va depinde semnificativ de politicile guvernamentale aplicate de către factorii de decizie. În acest sens, atât teoria cât și practica economică, inclusiv experiența celorlalte state central și est europene, demonstrează atât importanța aplicării unor măsuri active, de orientare a ISD atrase, cât și a acțiunilor țării gazdă în direcția modernizării infrastructurii și creșterii nivelului de pregătire a forței de muncă.

În acest context, apreciem că strategia de dezvoltare pe termen lung a României trebuie să se axeze cu prioritate pe îmbunătățirea capacităților umane și tehnologice, singura opțiune viabilă în vederea reducerii decalajelor față de celelalte state membre ale Uniunii Europene. Drept urmare, principalele măsuri ar trebui să vizeze următoarele aspecte:

- îmbunătățirea calității resursei umane, prin creșterea investițiilor în educație, inclusiv a celor care urmăresc formarea continuă a forței de muncă, întrucât construirea unei societăți bazate pe cunoaștere nu este posibilă în condițiile în care educația reprezintă numai un obiectiv marginal;

- stimularea activităților de cercetare-dezvoltare, inclusiv prin realizarea unor parteneriate între sectorul public și cel privat;
- încurajarea inițiativei locale, prin reducerea birocrăției și crearea unui cadru administrativ eficient;
- încurajarea firmelor investitoare să-și dezvolte activitățile generatoare de valoare adăugată mare și să investească în acele activități care sporesc avantajele comparative ale resurselor autohtone;
- stimularea formării clusterelor bazate pe activități înrudite, inclusiv prin implicarea mai activă a administrației locale în soluționarea problemelor și doleanțelor investitorilor.

În acest sens, se pot obține rezultate notabile în condițiile aplicării mai eficiente a politicii Uniunii Europene în domeniul ajutoarelor de stat, inclusiv al celor privind investițiile (străine și autohtone), prin direcționarea acestora cu prioritate către obiectivele care vizează efectele benefice pe termen lung, cum ar fi dezvoltarea regională, dezvoltarea activităților de inovare și C&D, creșterea nivelului de pregătire a forței de muncă, susținerea întreprinderilor mici și mijlocii care constituie coloana vertebrală a economiei românești.

De asemenea, dat fiind faptul că o creștere economică susținută și durabilă este posibilă numai în condițiile unei dezvoltări armonioase, care să includă toate zonele țării, atenuarea decalajelor regionale, inclusiv prin participarea capitalului străin, ar trebui să reprezinte o prioritate reală a factorilor de decizie. Drept urmare, se impune implicarea mai activă a agențiilor de dezvoltare și a agenției pentru investiții străine (ARIS) în promovarea regiunilor țării ca zone investiționale prin elaborarea unor proiecte concrete și identificarea și abordarea potențialilor investitori străini.

Atragerea unor investitori străini prin proiecte punctuale care urmăresc specificul zonei și valorificarea la maximum a potențialului acesteia, în special în zonele defavorizate sub aspectul dezvoltării economice, ar putea contribui la reducerea decalajelor regionale.

Având în vedere calitatea României de stat membru al Uniunii Europene, creșterea semnificativă a gradului de absorbție a fondurilor europene și utilizarea eficientă și eficace a acestora ar trebui să reprezinte o prioritate reală a factorilor de decizie, întrucât fondurile structurale și de coeziune pot contribui semnificativ la dezvoltarea infrastructurii fizice și instituționale.

De asemenea, aplicarea strictă și nediscriminatorie a normelor și reglementărilor europene în domeniul concurenței și eticii muncii va crea premisele minimizării efectelor negative ale investițiilor străine directe asupra mediului economic și social.

Concluzii

Unul dintre avantajele integrării îl reprezintă creșterea gradului de deschidere a economiei către restul lumii, cu efecte benefice asupra fluxurilor de investiții străine directe receptate, fluxurilor bilaterale de forță de muncă, productivității muncii etc., ceea ce ne permite să apreciem, bazându-ne pe analizele prezentate, că economia românească va atrage fluxuri mai mari de investiții străine directe, fluxuri ce vor accelera, la rândul lor, prin efecte de antrenare, procesul de integrare europeană.

De asemenea, având în vedere atât experiența proprie cât și exemplele pozitive ale unor state central europene considerăm că maximizarea raportului dintre contribuțiile pozitive și negative ale investițiilor străine directe impune promovarea unor politici guvernamentale adecvate, orientate către utilizarea inteligentă a fluxurilor de capital străin ca instrument al strategiei de dezvoltare, inclusiv prin aplicarea unor măsuri de atragere direcționată a ISD.

Bibliografie

1. Bonciu, F., Dinu, M. *Politici și instrumente de atragere a investițiilor străine directe*, Editura Albatros, București, 2003.
2. Dunning, J.H., *Re-evaluating the benefits of foreign direct investments*, Transnational Corporations vol. 3, no. 1, February 1994.
3. Dunning, J.H., *Multinational Enterprise and the Global Economy*, Edison-Wesley Publishing Co., Wokingham, England, 1993.
4. Globerman, S, Shapiro, D., Tang, Y., *Foreign Direct Investment in Emerging and Transition European Countries*, Transnational Corporations vol.13, no.1, 2004.
5. Iacovoiu, V, *Relația dintre investițiile străine directe și integrarea europeană a României*, România și Uniunea Europeană – Calitatea integrării, ISBN (10) 973-709-272-4 ; ISBN (13) 978-973-709-272-4, Editura Economică, 2006.

6. Iacovoiu, V., *România pe calea integrării. O evoluție posibilă*, Revista de Economie teoretică și aplicată – Supliment, ISSN 1841-8678, 2007.
7. Ivan, M.V., Iacovoiu, V., Buruiană, V., *The Main Factors Related to the Foreign Direct Investments Contribution at Productivity Growth*, ICPQR 2008, ISPQR, University of Oulu, Finlanda, ISSN 1459-2428; ISBN 978-951-42-8827-2, 2008.
8. Kalotay, K., Hunya, G., *Privatization and FDI in Central and Eastern Europe*, Transnational Corporations vol. 9, no. 1, April 2000, UNCTAD, New York and Geneva, 2000.
9. Lipsey, R., *Inward ISD and economic growth in developing countries*, Transnational Corporations vol. 9, no. 1, April 2000.
10. Miron, D. (coordonator), *Economia Uniunii Europene*, Editura Luceafărul, București, 2004.
11. *World Investment Report 2003: FDI Policies for Development: National and International Perspectives*, UNCTAD, New York and Geneva.
12. *World Investment Report 2004: The Shift Towards Services*, UNCTAD, New York and Geneva.
13. *World Investment Report 2005: Transnational Corporations and the Internationalization of R&D*, UNCTAD, New York and Geneva.
14. *World Investment Report 2006: FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development*, UNCTAD, New York and Geneva.
15. *World Investment Report 2007: Transnational Corporations, Extractive Industries and Development*, UNCTAD, New York and Geneva.